

ROLUL TEHNOLOGIILOR INFORMATICE ÎN EXERCITAREA MISIUNILOR DE AUDIT FINANCIAR

Dr., conf. univ., Anatolie IACHIMOVSCI

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova, Chișinău,
Tel.: +373 22 402 736, web site: www.ase.md*

Abstract

Numerous computerized information systems use computer technology extensively to maintain accounting. Computer technologies allow the entity to perform complex calculations to process a large volume of transactions or data. And knowledge about computer technologies helps the auditor understand the financial reporting of the entity. The present study aims to reveal the requirements of international auditing standards to the comprehension of information technologies in the process of performing the audit work of the financial statements.

In the framework of the research methodology, for the elaboration of this paper were analyzed the normative acts in the field, the good practices in exercising the auditor profession expressed in the international standards aiming at highlighting the role of the information technologies in the exercise of the audit missions financial. The present paper is an empirical investigation to determine whether information technologies influences the performance of the audit engagement using current requirements of industry standards.

Research findings are of interest to audit entities but also to audit supervisors in the country, providing appropriate explanations and disclosures to best practices in auditing financial statements.

Key words: financial audit missions, information technologies, financial statements, international auditing standards, overseeing the audit.

JEL CLASSIFICATION: M 42

Norme și recomandări privind procedurile ce trebuie urmate la exercitarea auditului într-un mediu extensiv de utilizare a tehnologiilor informatice la ținerea contabilității sunt dezvăluite de Standardul Internațional de Audit 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său”.

Prevederile standardului în cauză sunt completate de anumite norme ale practicii de audit, care dezvăluie mai multe probleme specifice tehnologiilor informatice soluționarea cărora necesită cunoașterea următoarelor cerințe și recomandări.

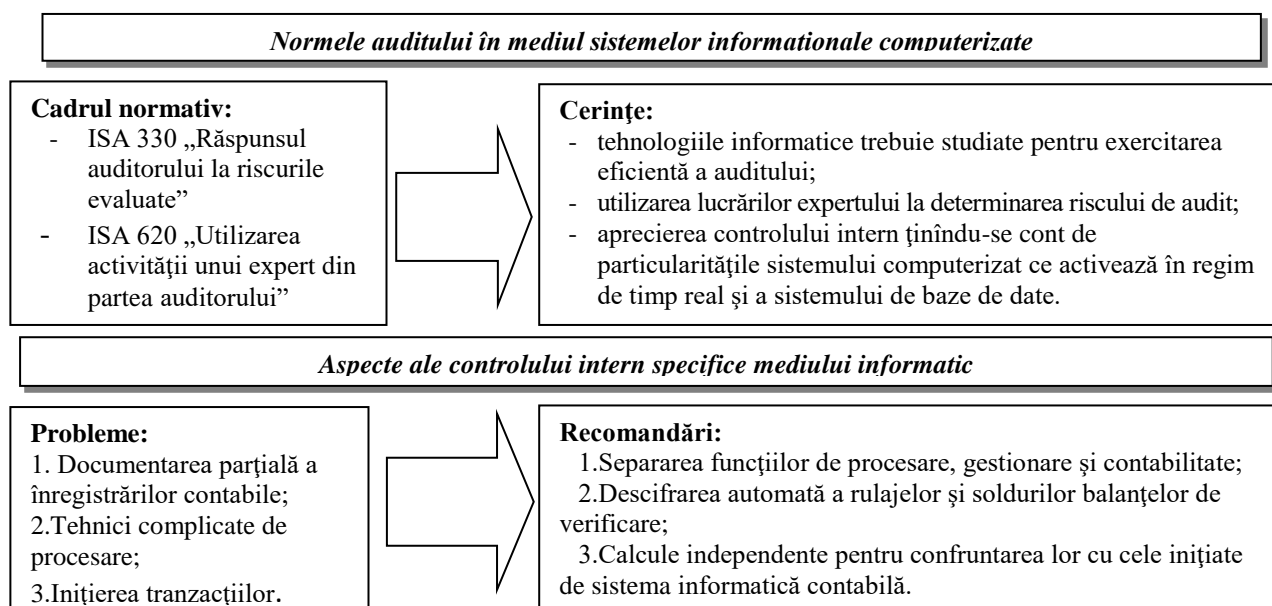

Figura 1. Cerințe, probleme și recomandări pentru auditul în mediul tehnologiilor informatice

Conform prevederilor normelor auditului, un mediu informatic există atunci când computerele sunt utilizate în prelucrarea informației financiare, respectiv și la întocmirea situațiilor financiare supuse auditului. Pornind de la cerințele practicii general-acceptate, auditorul trebuie să țină cont de influența tehnologiilor informatice la exercitarea auditului, care nu poate modifica scopul și sfera de exercitare a auditului.

Mediul informatic influențează modul tehnologic de prelucrare a datelor financiare, stocarea lor și modalitatea de generalizare a situației economico-financiare a entității. Automatizarea lucrărilor de contabilitate asigură operativitate în funcționarea controlului intern din cadrul entității auditate. Potrivit ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său”, existența mediului informatic influențează caracterul procedurilor de audit. Totodată, conform ISA 330 „Răspunsul auditorului la riscurile evaluate” nivelul de automatizare a sistemelor contabil și de control intern determină aprecierea riscului inerent și a riscului legat de control, precum și modalitatea de testare a controlului intern și de aplicare a testelor de fond.

Este de menționat că auditul în mediu informatic, indiferent de etapa de exercitare (planificare, colectare a probelor de audit, raportare) necesită anumite cunoștințe în domeniul tehnologiilor informatice, aptitudini speciale pentru testarea lucrărilor computerizate de colectare, prelucrare, stocare și raportare a informației financiare. Astfel de cunoștințe și aptitudini sunt necesare de a determina influența tehnologiilor informatice asupra evaluării riscului de control și evaluării riscului la nivelul soldurilor conturilor și a grupurilor de tranzacții. Ele asigură aplicarea eficientă a procedurilor de audit, elaborarea și realizarea lucrărilor potrivite de testare a controlului intern și a celor ce țin de esență.

Dacă entitatea de audit nu dispune de angajați cu astfel de aptitudini este necesar de a fi implicați specialiști din exterior, care urmează a fi instruiți și asistați continuu de către auditorul superior pentru ca lucrul acestuia să fie permanent corelat cu obiectivele auditului de a obține probe de audit suficiente și adecvate în conformitate cu ISA 620 „Utilizarea activității unui expert din partea auditorului”.

Implicarea competențelor și aptitudinilor speciale din domeniul informaticii va permite exercitarea eficientă a auditului, care la etapa planificării se manifestă prin înțelegerea sistemelor contabil și de control intern. Înțelegerea în cauză se bazează pe cunoștințe despre caracterul procesării computerizate a datelor a fiecărui program aplicativ de contabilitate, informații care ar permite identificarea sectoarelor contabilității în cadrul cărora posibil se comit erori la prelucrarea computerizată a informației financiare.

Pentru realizarea acestei înțelegeri se recomandă de a fi studiate următoarele aspecte:

- responsabilitățile angajaților pentru lucrările de procesare computerizată a datelor;
- perioada de păstrare a fișierelor de date, documentelor primare în formă electronică;
- funcțiile programului aplicativ de contabilitate, care generează rapoarte interne necesare auditului pentru testarea de fond a rulajelor și soldurilor conturilor contabile;
- posibilitatea aplicării tehnicii computerizate de audit la verificarea fiecărui element al colectivității generale a conturilor și tranzacțiilor.

Aspectele în cauză se completează cu dificultăți ale programului aplicativ de contabilitate, care se consideră complicat dacă pentru colaboratorii contabilității este dificil de a corecta erorile comise în timpul procesării. Dificultăți apar și în cazul când unele date și tranzacții sunt primite sau transmise în mod automatizat altui program aplicativ, furnizarea datelor terților are loc în mod electronic și automat fără a permite verificarea individuală pentru validarea corectitudinii informației.

ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său” prevede aprecierea controlului intern ținându-se cont de caracteristicile sistemelor de contabilitate și de control intern. La exercitarea auditului în mediul tehnologiilor

informatică este necesar de a lua în considerare dacă programa aplicativă oferă posibilitate auditorului de a obține confirmarea documentară completă.

Auditorul poate să se confrunte cu riscul ca unele confirmări să existe în formă electronică pentru o perioadă scurtă de timp, iar în momentul efectuării auditului programa aplicativă să ofere confirmări parțiale. Aceste confirmări, de regulă sunt completate manual de lucrătorii contabilității însă fără a lasă urmă pentru verificarea cronologică, ceea ce nu permite oferirea posibilității de a descoperi la momentul oportun erorile cuprinse în logica programului aplicativ.

Pentru aprecierea controlului intern se recomandă de a fi studiate, de asemenea și următoarele momente de organizare și funcționare a controlului intern:

- a) lucrările de prelucrare a tranzacțiilor;
- b) repartizarea funcțiilor;
- c) condiții specifice de întreținere și exploatare a tehnologiilor informatice;
- d) inițierea automată a realizării unor tranzacții;
- e) posibilitățile programei informatice de a diversifica și spori operativitatea controalelor;
- f) deficiențe ale tehnologiilor informatice la ținerea contabilității.

Lucrările de prelucrare a tranzacțiilor sunt studiate cu scopul de a se stabili dacă tranzacțiile similare sunt procesate prin intermediul acelorași instrucțiuni de programare. Utilizarea modalităților standardizate de procesare a datelor evită comiterea erorilor tipice prelucrării manuale a tranzacțiilor. Însă automatizarea procesării prelucrării informației poate fi supusă riscurilor legate de erori de software sau hardware. Astfel de erori, în cazul utilizării formei standardizate de procesare a tranzacțiilor va denatura nu doar o singură tranzacție ci toate tranzacțiile similare.

Riscul legat de controlul intern în mediul informatic este determinat de repartizarea adecvată a funcțiilor. De exemplu, gestionarul poate avea acces la programa informațională computerizată pentru a raporta și verifica situația activelor pentru care este responsabil, dar nu poate avea dreptul de a aproba înregistrări în programa aplicativă contabilă. De asemenea, tranzacțiile autorizate de această persoană pot fi documentate prin intermediul sistemului automatizat, fiind aprobate de către acesta dar neputând fi acceptate ca document justificativ pentru contabilizare.

Riscul în cauză se apreciază ca fiind semnificativ dacă persoanele material-responsabile (depozitarul, agentul comercial, casierul, inginerul-șef, merceologul) au acces la programa aplicativă contabilă și pot procesa date sau informații. Se recomandă, ca procesarea datelor și informațiilor să fie efectuată cu ajutorul programelor aplicative adiționale celor de contabilitate, care ar oferi date pentru contabilizarea tranzacțiilor cu condiția că vor fi verificate de contabil pentru a examina dacă operațiunea a fost documentată, aprobată, executată în modul respectiv de către persoanele autorizate de entitate.

Tehnologiile informatice presupun cheltuieli de întreținere și totodată necesită de a fi exploatate conform anumitor cerințe în special prin asigurarea accesului neautorizat la date sau la modificarea lor. Prelucrarea datelor cu ajutorul tehnologiilor informatice nu lasă urmă pentru a identifica persoana care a comis eroarea. De aceea, accesul la același compartiment al contabilității se permite doar persoanelor autorizate, fiecare având parola sa de acces.

Comparativ cu evidența manuală, cea automatizată poate crea riscuri mai mari ca datele să fie modificate într-un interval scurt de timp, să fie provocate denaturări pentru întreaga bază de date fără probe vizibile, iar neregularitățile la crearea sau modificarea programelor aplicative să nu fie identificate în decursul unei perioade îndelungate de timp.

Programele aplicative contabile pot iniția efectuarea anumitor tipuri de tranzacții fără validarea acestora de către personalul contabilității, cum ar fi calcularea diferențelor de curs valutar la sfârșitul perioadei de raportare, calculul uzurii mijloacelor fixe în mod automat pentru fiecare lună de raportare, crearea provizioanelor pentru concedii și creanțe compromise, determinarea dobânzilor pentru credite și împrumuturi. Astfel de calcule preventiv acceptării lor de a fi înregistrate în contabilitate necesită a fi verificate de către contabilul responsabil de compartimentul

dat. În mod sistematic contabilul șef va testa interpretarea noilor modificări ale metodologiei de calcul de către contabilul responsabil de sectorul dat și persoana responsabilă de operarea modificărilor în algoritmele de calcul ale programului informatic.

De asemenea, unele operațiuni de monitorizare și verificare cu terții pot fi inițiate de către programă în mod automat. De exemplu, procedura în cauză poate fi recomandată în următoarele situații:

- solicitarea confirmării tranzacțiilor și soldurilor de către debitori sau creditori;
- acordarea de sconturi și rabaturi comerciale cumpărătorilor care se încadrează anumitor cerințe;
- calcularea penalităților și sancțiunilor cumpărătorilor pentru neachitarea în termen a creanțelor;
- stabilirea prețului în funcție de volumul de mărfuri procurate sau care urmează a fi procurate.

Lipsa unui control sistematic al acestor operații automatizate ar avea o consecință neplăcută în relații cu terții și ar putea denatura considerabil valoarea creanțelor, veniturilor și cheltuielilor comerciale. De regulă, astfel de controale urmează a fi documentate prin proceduri neautomatizate de verificare, cum ar fi elaborarea actelor de verificare reciprocă sau a bilanțelor de verificare a rulajelor și soldurilor conturilor analitice.

Mijloacele automatizate de funcționare a sistemelor informaționale computerizate oferă posibilități multiple de control, frecvent aplicându-se analiza în dinamică, în raport cu indicatorii planificați sau cu indicatorii care se încadrează în anumite limite. Mai efektiv se consideră procedura care permite oferirea în mod operativ a informației analitice pe fiecare rulaj și sold, în condiții când sistemul automatizat la anumite intervale de timp va solicita persoanelor material responsabile să confirme existența, valoarea și dreptul de proprietate al activelor aflate în gestiunea acestora.

Pentru asigurarea veridicității, se recomandă ca informația despre creanțe și datorii să fie justificată de terți, iar pentru operativitate și comoditate poate fi recomandată utilizarea poștei electronice, totodată la sfârșitul perioadei de gestiune fiind solicitată confirmarea documentară. De asemenea, se propune ca sistemul informațional să permită accesul creditorului și a debitorului să obțină în mod automatizat informații despre tranzacțiile realizate cu acesta pentru realizarea unui control mai operativ, considerat în același timp cea mai eficientă și modernă activitate de verificare reciprocă.

Dezvoltarea programelor aplicative sporesc complexitatea bazelor de date, ridică nivelul de automatizare a sistemelor de gestiune a business-ului care poate furniza informație în mod direct sistemelor contabile, oferă posibilități de creare a legăturilor minicomputerului personal cu serverul principal din cadrul unei rețele de calculatoare. În același timp însă, noile tehnologii complică informatic și respectiv programele aplicative specializate, pot crea dificultăți sau chiar obstacole în obținerea anumitor date pentru exercitarea auditului. De aceea, se recomandă asistența respectivă din partea unui expert în sisteme informaționale computerizate pentru a facilita examinarea, solicitarea și confirmarea datelor din contabilitatea entității auditate.

Unui sistem contabil și de control intern, care funcționează în mediul informatic îi sunt inerente anumite neajunsuri și în același timp unele oportunități în exercitarea mai eficientă a auditului.

Tabelul 1. Deficiențe și avantaje în condiții de utilizare a tehnologiilor informatice

<i>Neajunsuri</i>	<i>Dificultăți</i>	<i>Oportunități</i>
Complexitatea produselor soft	Imposibilitatea obținerii probelor suficiente și adecvate	Posibilitatea reconcilierii informației din diverse programe aplicative
Erori de programare	Cunoștințe speciale pentru identificarea denaturărilor	Aplicarea tehnicilor de audit automatizate, programe aplicative speciale
Flexibilitate redusă de ajustare a rapoartelor	Revenirea la procesarea inițială pentru accesarea informației suplimentare necesită volum considerabil de lucru	Procesarea computerizată lasă urmă de verificare pentru audit, oferă posibilitatea urmăririi cronologice a înregistrărilor

Din cauza deficiențelor legate de elaborarea și întreținerea programelor, complexității suportului produselor soft pentru asigurarea securității fizice a sistemului și limitării accesului la programele privilegiate, informatic poate fi supus riscului de a comite denaturări sau imposibilității de a obține probe despre plenitudinea informației verificate. Deficiențele în cauză pot avea o tendință de influență atotcuprinzătoare asupra tuturor sistemelor aplicative care sînt procesate de computer. Astfel încît baza de date din cadrul sistemului contabil să nu fie suficientă pentru aplicarea procedurilor de reconciliere a informației cu cea din sistema aplicativă utilizată de managementul entității auditate.

Dificultățile legate de reconciliere pot majora probabilitatea apariției denaturărilor în baze de date sau fișiere utilizate de programe aplicative adiționale celor contabile sau pot îngreuna înțelegerea lucrărilor specifice de procesare a datelor din documentația primară. În practică s-a constatat că cele mai multe erori sunt comise de sisteme care se bazează pe calcule sau scheme logice complicate, precum și în cazurile cînd se admit numeroase excepții. De asemenea, s-a observat că cele mai frecvente acțiuni frauduloase sunt săvîrșite în cadrul sistemelor care controlează fluxuri de numerar, cum ar fi încasarea creanțelor sau achitarea datoriilor.

CONCLUZII

Prelucrarea informației contabile cu ajutorul tehnologiilor informatice oferă posibilitatea aplicării procedurilor automatizate de audit cu implementarea tehnologiilor soft. Utilizarea computerelor pentru procesarea și analiza unui volum mare de informații poate oferi auditorului posibilitatea de a aplica tehnici de audit și instrumente computerizate generale sau speciale la exercitarea auditului.

Auditorii autohtoni frecvent aplică tehnologiile „Microsoft office” pentru efectuarea recalcularilor, verificarea exactității rulajelor și soldurilor conturilor contabile, de asemenea pentru gruparea datelor conform anumitor criterii sau pentru determinarea indicatorilor financiari. Tehnologiile în cauză nu creează dificultăți la preluarea datelor sub diverse formate, ci dimpotrivă oferă posibilități multiple de prelucrare, aranjare, selectare conform anumitor caracteristici.

Informația salvată în formatul „Excel worksheet” nu necesită mult spațiu pentru a fi memorizată, practic nu poate fi distrusă sub influența diverselor programe de virusare, poate fi transmisă și păstrată în cadrul oricărei poște electronice. Cu ajutorul parolilor de acces și de modificare a datelor poate fi asigurată confidențialitatea informației. Din considerente că există un risc avansat ca informația prelucrată cu ajutorul acestor mijloace să fie pierdută, distrusă sau divulgată din cauza mobilității înalte a documentelor păstrate în acest format se recomandă asigurarea unei securități mai avansate din partea colaboratorilor societății de audit.

BIBLIOGRAFIE

1. Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Codul Etic al Profesioniștilor Contabili [online]. Disponibil: www.minfin.md.
2. Manual de Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică [online]. Disponibil: www.minfin.md.
3. Hotărîrea Guvernului nr.1507 din 31.12.2008 cu privire la aprobarea Planului de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.10-11 din 23.01.2009.
4. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.1450 cu privire la unele măsuri de executare a legii nr.61-XVI din 16.03.2007 privind activitatea de audit // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.203-206/1493 din 28.12.2007.
5. Ghid privind auditul calității. București: Irecson, 2010. ISBN 978-973-7694-69-0
6. Eftimescu, Despina, Ilioiu, Alexandru. „Testarea automată - Introducere în testarea automată a produselor software” // Net Report, Aprilie 2002, p. 22-26.
7. Information Systems Audit and Control Association // IS Standards, Guide-lines and Procedures for Auditing and Control Professionals, 7th of September, 2006. [online]. Disponibil: www.theia.org/itaudit.